



YUCOM
Komitet pravnika
za ljudska prava



NORMALIZACIJA ODNOSA BEOGRADA I PRIŠTINE I PRISTUP PRAVDI



NORMALIZACIJA ODNOSA BEOGRADA I PRIŠTINE I PRISTUP PRAVDI
Ostvarivanje prava građana pred pravosudnim institucijama u skladu sa dogovorenim sporazumima i pitanje međusobnog priznanja dokumenata

Normalizacija odnosa Beograda i Prištine i pristup pravdi

Ostvarivanje prava građana pred pravosudnim institucijama u skladu sa dogovorenim sporazumima i pitanje međusobnog priznanja dokumenata



Izdavač

Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM
Kneza Miloša 4, 11103 Beograd
www.yucom.org.rs

Za izdavača:

Katarina Golubović

Autori:

Jovana Spremo i Dragiša Ćalić

Prevod:

Marija Maljan

Dizajn, prelom i štampa:

Dosije studio

Tiraž:

200

ISBN-978-86-82222-22-4

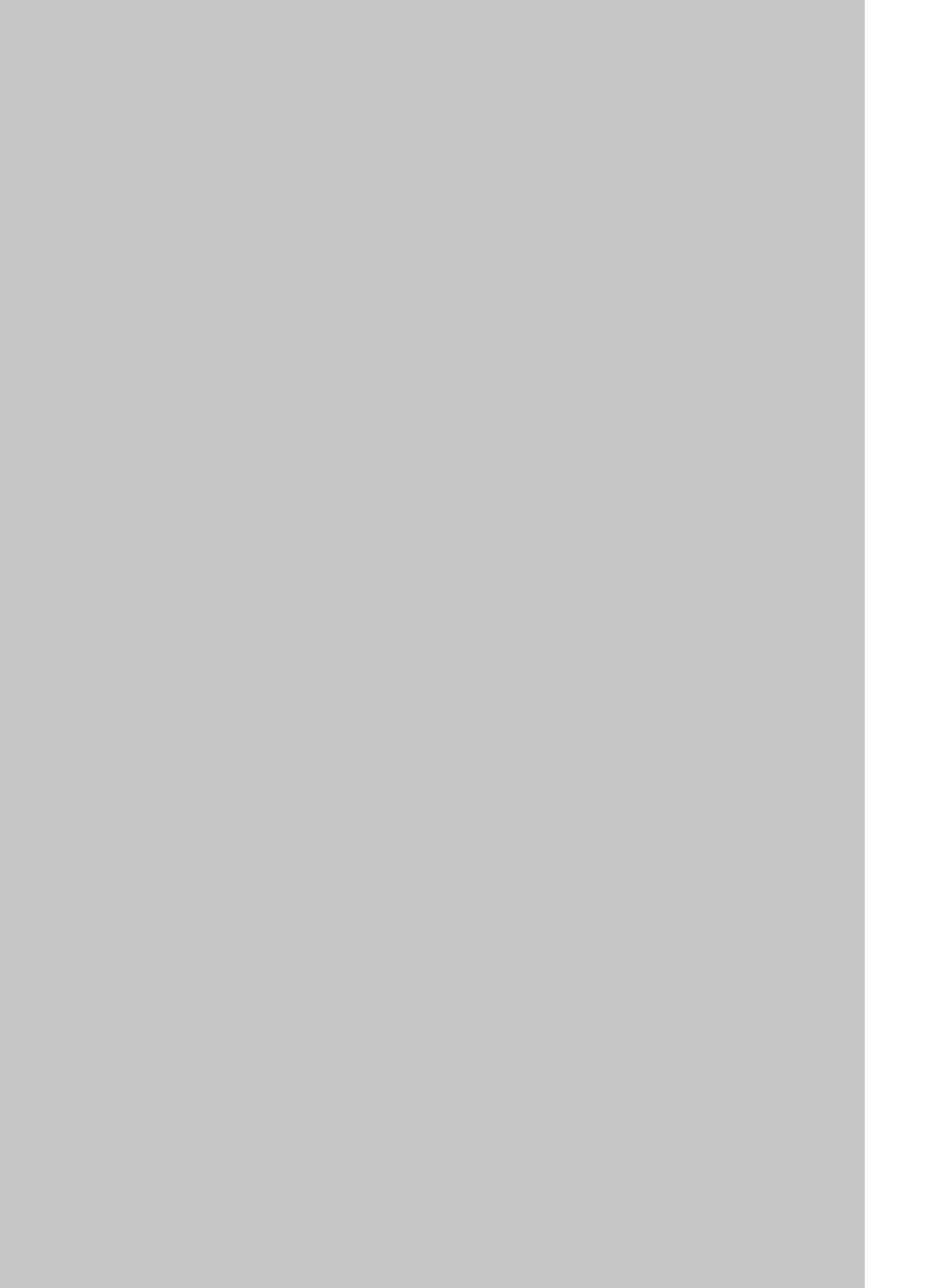
Izveštaj *Normalizacija odnosa Beograda i Prištine i pristup pravdi - Ostvarivanje prava građana pred pravosudnim institucijama i priznanje dokumenata* priredio je YUCOM u okviru projekta “Access to justice pertaining to the Belgrade – Pristina dialogue under the EU negotiation framework”, koji se implementira uz podršku Instituta za mirne promene (PCI). Stavovi i nalazi iz ovog izveštaja su isključivo odgovornost YUCOM-a i ne predstavljaju Instituta za mirne promene (PCI).

NORMALIZACIJA ODNOSA BEOGRADA I PRIŠTINE I PRISTUP PRAVDI

Mart 2024. godine

SADRŽAJ ►►

1. Uvod	7
2. Politički kontekst postizanja najnovijeg sporazuma Beograda i Prištine	8
3. Pristup pravdi kroz dijalog Beograda i Prištine	10
4. Obaveze Srbije koje proizilaze iz Poglavlja 35	14
5. Pristup pravdi – trenutno stanje i izazovi	16
5.1. Posledice izlaska Srba iz pravosudnih institucija kosovskog sistema	16
5.2. Nerešeno pitanje dejstva pravosnažnih presuda i odluka „paralelnih institucija“	18
5.3. Nadležnost za rešavanje i čuvanje starih predmeta – postupanje srpskog pravosuđa u predmetima u vezi sa AP Kosovo i Metohija	19
5.3.1. Ažurirani podaci Osnovnog suda u Leskovcu	20
6. Pristupi koje bi strane u dijalogu mogle da primene za međusobno priznanje dokumenata	25
7. Zaključak i preporuke	27
7.1. Preporuke za nastavak dijaloga Beograda i Prištine	27
7.2. Preporuke za pristup pravdi	28
Tabele	29



1. Uvod

Izveštaj "Normalizacija odnosa Beograda i Prištine i pristup pravdi - Ostvarivanje prava građana pred pravosudnim institucijama u skladu sa dogovorenim sporazumima i pitanje međusobnog priznanja dokumenata" rezultat je istraživanja Komiteta pravnika za ljudska prava YUCOM u periodu od septembra 2023. godine do marta 2024. godine. Izveštaj obuhvata period od novembra 2022. godine do marta 2024. godine, te predstavlja relevantne informacije o trenutnoj situaciji u pogledu pristupa pravdi građana koji žive na teritoriji Kosova,¹ sa fokusom na postupanje institucija Republike Srbije i obraćanje građana istim.

Povod za ovaj izveštaj bila je ideja da će primena Aneksa o implementaciji Sporazuma o normalizaciji između Kosova i Srbije (dalje Ohridski sporazum) otpočeti u kratkom roku, što se ni godinu dana nakon dogovora nije desilo. Ideja je bila da se analizira pristup Republike Srbije članu 1 sporazuma koji se odnosi na međusobno priznanje dokumenata. Međutim, kako još uvek nije došlo do izmene Pregovaračke pozicije za Poglavlje 35, niti je bilo nekih konkretnih uputstava od strane institucija u smeru ispunjavanja ovog ili drugih članova sporazuma relevantnih za ostvarivanje prava pred institucijama, istraživački tim morao je da prilagodi pristup.²

Zašto je važan upravo ovaj član Ohridskog sporazuma? Važan je zato što bi njegovom adekvatnom implementacijom došlo do olakšane primene većine delimično ili potpuno neprimenjenih sporazuma koji su proizašli iz dijaloga pod okriljem EU, kao što bi i ponudio rešenje i za sve pravne praznine i nesigurnosti sa kojima se građani koji žive na Kosovu suočavaju, bilo pred institucijama u kosovskom, bilo u srpskom sistemu. U skladu sa novonastalim okolnostima ovaj izveštaj daje uvid u trenutni politički kontekst koji je doveo do još veće pravne nesigurnosti, posebno na severu Kosova, pregled otvorenih pitanja koja proizilaze iz nedostatka primene sporazuma koji su relevantni za pristup pravdi, kao i postupanje institucija Republike Srbije u predmetima koji se vezuju za područje AP Kosovo i Metohija. Konačno, pored preporuka za nastavak dijaloga i pristup pravdi, izveštaj će ponuditi pristupe koje bi strane mogle da prihvate kako bi pristupile nesmetanom međusobnom priznanju dokumenata u radu institucija oba sistema.

1 Izveštaj koristi neutralnu odrednicu Kosovo, bez prejudiciranja statusa, te će u skladu sa tim koji dokumenti su analizirani ili sa kojim sagovornicima su vođeni intervju, biti korišćeni i pojmovi „Autonomna pokrajina Kosovo i Metohija“ i „Republika Kosovo“.

2 Metodološki, istraživači su pretežno koristili metodu analize dokumenta, a podaci su potkrepljeni dubinskim intervjuiма sa sudijama Osnovnog suda u Leskovcu (sprovedenim u februaru 2024. godine) i fokus grupom održanom u Mitrovici 14. marta 2024. godine.

2. Politički kontekst postizanja najnovijeg sporazuma Beograda i Prištine

Nakon 10 godina delimične primene Briselskog sporazuma i povezanih sporazuma, Beograd i Priština su u februaru 2023. godine postigli dogovor o novom Sporazumu o putu normalizacije između Kosova i Srbije, i ubrzo potom u Ohridu i Aneks implementacije (dalje Ohridski sporazum). Izgledalo je malo verovatno da će do dogovora uopšte i doći, budući da mu je prethodio izlazak Srba iz institucija Kosova, 7. novembra 2022. godine, kao i niz protesta i barikada na severu Kosova i napada na EULEX.

Početkom novembra 2022. održan je sastanak u Zvečanu predsednika Srpske liste, četiri građanačelnika severnih kosovskih opština i predstavnika svih kosovskih institucija sa severa Kosova, uključujući radnike suda, tužilaštva i policije. Povod za sastanak je bila smena direktora policije za region sever koji je suspendovan zbog odluke da ne sprovodi plan Kosova o preregistraciji vozila sa tablicama koje izdaju organi Srbije. Tada je doneta odluka da Srbi napuštaju institucije dok se ne povuku "jednostrane i protivpravne odluke o preregistraciji tablica i ne formira Zajednica srpskih opština u skladu sa prvim sporazumom i svim ostalim sporazumima koji su zaključeni u okviru dijaloga, a na osnovama rada upravljačkog tima za izradu nacrta statuta Zajednice srpskih opština".³

Nakon nekoliko meseci tenzija, hapšenja i barikada, Sporazum je postignut, iako srpska strana nije pristala na potpisivanje istog. Nakon sastanka, Žozef Borel, Visoki predstavnik EU za spoljnu politiku i bezbednost, istakao je da odmah otpočinje rad na formalnom uključivanju relevantnih amandmana u pregovaračko poglavje 35 pregovaračkog okvira Srbije i u agendu kosovske Specijalne grupe za normalizaciju.⁴ Iako su neki rokovi u Aneksu postavljeni vrlo optimistično, godinu dana nakon prihvatanja sa implementacijom Ohridskog sporazuma nije se počelo.

Ono što je obeležilo godinu, je zapravo porast tenzija, od održavanja lokalnih izbora na severu Kosova, kada su usled bojkota srpske zajednice, izabrani albanski gradonačelnici izrazito malim procentom glasova, što je dovelo u pitanje legitimitet istih. Usledili su protesti i opkoljavanje zgrada opština na severu od strane lokalnih Srba.⁵ Situacija je eskalirala 29. maja 2023. kada su se Srbi koji su protestovali u Zvečanu sukobili sa pripadnicima vojne misije NATO-a na Kosovu (KFOR), te je tom prilikom teže i lakše povređeno oko 90 vojnika KFOR-a, kao i desetina Srba koji su učestvovali u sukobima. Evropska unija je apelovala na Prištine da hitno deescalira situaciju u vezi sa omogućavanjem pristupa zgradama opština na severu, pa je uz konstatciju da Vlada Kosova ignoriše ove zahteve, EU krajem juna uvela kaznene mere u vidu privremene suspenzije rada na

3 Radio Slobodna Evropa, "Predstavnici Srba sa severa Kosova izlaze iz institucija", 5. novembar 2022, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/32116016.html>.

4 Izjava dostupna na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-press-remarks-high-representative-josep-borrell-after-ohrid-meeting_en.

5 Insajder, "Sukob Srba i Kfor u Zvečanu, više desetina povređeno (FOTO)", 29. maj 2023. godine, dostupno na: <https://insajder.net/teme/na-severu-kosova-i-metohije-napet>

Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Takođe, suspendovano je prisustvo Kosova događajima na visokom nivou i bilateralne posete.⁶

Konačno, jedan od bezbednosno najrizičnijih događaja desio je 24. septembra 2023. godine, u Banjskoj na severu Kosova. Naoružane grupe, predvođene jednim od lidera Srpske liste, Milanom Radojičićem, sukobile su se kosovskom policijom u selu Banjska u opštini Zvečan, ubivši policijskog narednika, nakon čega se odvijala celodnevna razmena vatre između grupe koja se zatvorila u manastir Banjska i policije u kojoj su ubijena i trojica napadača srpske nacionalnosti.⁷ Srbija nije preuzela odgovornost za napad, iako je danima držala vojsku u pripravnosti na obodima administrativnih prelaza ka Kosovu. Radojičić i većina pripadnika oružane grupe prebegli su u Srbiju, koja je odbila da izruči iste Kosovu ili trećoj strani. Radojičić je priveden i saslušan na predlog Višeg javnog tužilaštva u Beogradu, koje se proglašilo nadležnim.⁸ On se izjasnio kao nevin i uskoro potom pušten na slobodu nakon što je sudija za prethodni postupak Višeg suda u Beogradu odbio predlog Višeg javnog tužilaštva u Beogradu za određivanje pritvora usled opasnosti od bekstva.⁹ Trenutno nije poznato u kojoj fazi je postupak protiv njega za udruživanje radi vršenja krivičnih dela, nedozvoljenu proizvodnju, držanje, nošenje i promet vatrengor oružja i eksplozivnih materija i teška dela protiv opšte sigurnosti. U međuvremenu je odluka o preregistraciji vozila u potpunosti primenjena, bez izazivanja većih incidenata, u senci posledica dešavanja u Banjskoj.

Rezultat svega navedenog jeste nedostatak primene novopostignutog sporazuma i izrazita sporost institucija Evropske Unije da obaveže strane da otkoče dijalog i zaista se posvete normalizaciji odnosa, koja bi bila vidljiva kroz olakšana obraćanja građana institucijama.

6 Politico, “EU punitive measures against Kosovo: They have entered into force”, July 1, 2023, available at: <https://politiko.al/english/kosova/masat-ndeshkuese-ndaj-kosoves-be-kane-hyre-ne-fuqi-i486520>

7 Radio Slobodna Evropa, “Mesec dana posle Banjske: Šta je rečeno o napadu, odgovornima i dijalogu?”, 24. oktobar 2023. godine, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-banjska-/32652032.html>

8 Radio Slobodna Evropa, Milan Radojičić u tužilaštvu negirao izvršenje krivičnih dela, 3. oktobar 2023. godine, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/radoicic-hapsenje-beograd-mup/32621167.html>.

9 N1, „Viši sud: Radojičić pušten iz pritvora, zabranjen mu odlazak na Kosovo“ 4. oktobar 2023. godine, dostupno na: <https://n1info.rs/vesti/milan-radoicic-pus-ten-iz-pritvora-zabranjen-mu-odlazak-na-kosovo/>.

3. Pristup pravdi kroz dijalog Beograda i Prištine

U skladu sa prethodnim odeljkom polazna premla istraživanja je da je jedna od važnih poenit normalizacije upravo obezbeđivanje jednakog i nediskriminacionog pristupa institucijama građanima i građankama koje žive na Kosovu i u srpskom i u kosovskom sistemu, kao i ostvarenju i uživanju garantovanih prava i sloboda. U skladu sa definicijom, pristup pravdi podrazumeva sposobnost ljudi da traže i dobiju pravni lek putem formalnih ili neformalnih pravosudnih institucija i u skladu sa standardima ljudskih prava.¹⁰ U narednom delu predstavićemo sve relevantne sporazume i obaveze Beograda i Prištine koji se, u širokom smislu, odnose na pristup pravdi. One će se odnositi dominantno na pravosuđe, ali i druge relevantne obaveze koje mogu biti uslov za ostvarenje prava u konkretnim postupcima.

- **Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa Beograda i Prištine (2013)**

Kolokvijalno poznat kao Briselski sporazum, potpisani je 19. aprila 2013. godine. Sporazum sadrži 15 tačaka od kojih se tačka broj 10 odnosi na *pravosuđe*:

„Sudske vlasti biće integrisane i funkcionalisane u okviru pravnog sistema Kosova. Apelacioni sud u Prištini će uspostaviti veće koje će biti sastavljeno od većine sudija kosovskih Srba, koje će biti nadležno za sve opštine u kojima su Srbi većinsko stanovništvo. Odeljenje Apelacionog suda, koga čine administrativno osoblje i sudije, imaće stalnu kancelariju u severnoj Mitrovici (Okružni sud u Mitrovici). Svako veće spomenutog Odeljenja će biti sastavljeno od većina sudija kosovskih Srba. U zavisnosti od prirode slučaja o kome je reč, veće će činiti odgovarajuće sudije“.¹¹

Konkretan član implementiran je kroz primenu Sporazuma o pravosuđu.

- **Sporazum o pravosuđu (2015)**

Prema Prvom sporazumu, integraciju pravosudnih institucija trebalo je sprovesti do kraja 2013. godine. Sporazum o pravosuđu postignut je u februaru 2015. godine.¹² Sporazum je dao načelne smernice za integraciju sudija, tužilaca i administrativnog osoblja u kosovski pravosudni sistem i predviđao klauzule o obezbeđenju i adaptaciji objekata.¹³

.....

10 UN Women, "Okvir za mjerjenje pristupa pravdi, uključujući specifične izazove sa kojima se suočavaju žene", 2016, dostupno na: <https://rm.coe.int/unw-report-mne-web/1680ad34f2/>, str. 7.

11 [Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa Beograda i Prištine](#), Brisel, april 2013. godine.

12 Sporazum o pravosuđu, 9.februar 2015. godine, na srpskom dostupno na: <http://www.kim.gov.rs/p06.php>.

13 Vidi Tabelu 1.

Sporazum o pravosuđu je u potpunosti implementiran.¹⁴ Imenovanje sudija i tužilaca je realizovano 24. oktobra 2017. godine.¹⁵ Ukupno je integrisano 40 sudija i 13 tužilaca,¹⁶ kao i 145 zaposlenih koji su do tada bili zaposleni u sudovima i tužilaštvo. Sporazum je Prvi radni dan integrisanog pravosuđa bio je 6. novembar 2017. godine, a poslednji 7. novembar 2022. godine kada su sudije, tužioci i administrativno osoblje srpske nacionalnosti napustili pravosudne institucije.

Kao povezani sporazumi, koji se smatraju tehničkim, a znatno utiču na pristup pravdi, najčešće se navode Sporazum o matičnim knjigama, Sporazum o katastru i Sporazum o univerzitetskim diplomama.

• **Sporazum o matičnim knjigama (2011)**

Sporazum je zaključen u okviru tehničkog dijaloga, 2. jula 2011. godine. Kako je većina matičnih knjiga sa Kosova ili uništena ili prebačena u Srbiju, bilo je neophodno uspostaviti pouzdan civilni registar na Kosovu u cilju olakšanja pristupa i poboljšanja kvaliteta života građana.

Sporazum je u potpunosti implementiran. Centar za ovore je bio u Nišu u Srbiji, a proces je obuhvatao obuku osoblja, prevoz originalnih matičnih knjiga iz različitih opština do Niša i nazad, ali i digitalizaciju.¹⁷ Kosovo je 2012. godine usvojilo Administrativno uputstvo o upotrebi overenih kopija originalnih registara civilnog statusa.¹⁸ Celokupna dokumentacija je štampana i verifikovana (verske knjige, matične knjige rođenih i venčanih) do marta 2014. kada je Srbija vratila 12,036 primeraka skeniranih matičnih knjiga.¹⁹ Originalne matične knjige i dalje se nalaze u opštinama na teritoriji Srbije, gde svaka opština na teritoriji AP Kosovo i Metohija ima određenu matičnu službu u gradovima centralne Srbije.²⁰

14 Za detalje i manja odstupanja vidi: Spremo Jovana i Dragiša Čalić, „Izveštaj br. 3 o implementaciji i efektima Sporazuma o pravosuđu – INTEGRACIJA PRAVOSUĐA U PRAVOSUDNI SISTEM KOSOVA U KONTEKSTU EVROPSKIH INTEGRACIJA I DIJALOGA BEOGRADA I PRIŠTINE“, Komitet pravnika za ljudska prava YUCOM Beograd, jul 2022. godine.

15 Kancelarija za Kosovo i Metohiju i Kancelarija za koordinacione poslove u prevaračkom procesu sa privremenim institucijama samouprave u Prištini, „[Izveštaj o napretku u dijalogu Beograda i Prištine, Oktobar 2017. godine](#)“, Beograd, 2017.

16 Različiti izveštaji ukazuju na različit broj integrisanih predstavnika pravosuđa, te se broj integrisanih sudija kreće od 40 do 44, a tužilaca od 12 do 14.

17 Više na: <https://dialogue-info.com/sr/maticne-knjige/>.

18 Vlada RKS, *Administrativno uputstvo (MUP) br. 01/2015 o upotrebi overenih kopija osnovnih originalnih registara civilnog statusa Kosova, koje je bivša srpska vlast odnela pre juna 1999. godine*, dostupno na: <https://konsultimet.rks-gov.net/Storage/Consultations/09-12-00-08112018/Final-SR-EN-Projektno%20Udhezimi%20Administrativno%20-%202023.10.2018.docx>.

19 Više na: <https://dialogue-info.com/sr/maticne-knjige/>.

20 U skladu sa Zakonom o matičnim knjigama poslovi vođenja matičnih knjiga i rešavanja u prvostepenom upravnom postupku u oblasti matičnih knjiga za područje Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija poveravaju se: gradu Nišu za grad Prištinu i opštine: Podujevo, Glogovac, Obilić, Lipljan i Kosovo Polje; gradu Kragujevcu za opštine: Peć, Istok i Klina; gradu Kraljevu za opštine: Kosovska Mitrovica, Srbinica, Zubin Potok, Vučitrn, Zvečan i Leposavić; gradu Kruševcu za opštine: Prizren, Orahovac, Suva Reka i Gora; gradu Jagodini za opštine: Đakovica i Dečani; gradu Vranju za opštine: Gnjilane, Vitina, Kosovska Kamenica i Novo Brdo; gradu Leskovcu za opštine: Uroševac, Kačanik, Štimlje i Štrpc.

- **Sporazum o katastru (2011)**

Sporazum je zaključen u okviru tehničkog dijaloga 2. septembra 2011. godine. Poenta sporazuma bila je da se uspostavi pouzdana katastarska evidencija za teritoriju Kosova, jer su nakon 1999. godine kosovske evidencije za period 1983-1999. uništene, izgubljene ili prenesene u Srbiju.²¹ To je podrazumevalo da veliki broj imovinskih sporova građana nije mogao da bude rešen, pa je UNMIK uspostavio katastarski informativni sistem, sa kojim su se takođe javljali problemi u vezi sa evidencijom.

Sporazum o katastru je u potpunosti neimplementiran. Beograd je bio u obavezi da skenira originalnu katastarsku evidenciju iz perioda pre 1999. godine koja je izmeštena sa Kosova i kopije dostavi Specijalnom predstavniku EU. S druge strane, Priština je trebalo da uspostavi stručnu agenciju čiji zadatak bi bilo upoređivanje skeniranih kopija privatne svojine, privatne komercijalne svojine i privatne crkvene svojine pre 1999. sa rekonstruisanim kosovskim katastrom.²² Proces digitalizacije katastarske evidencije u Srbiji završen je marta 2016. godine. Primopredaja prvog paketa digitalizovanih kopija izvršena je Visokom predstavniku EU u Prištini 24. januara 2014. godine, dok je katastarska dokumentacija za opštinu Suva Reka predata kosovskoj strani još januara 2012. godine. Međutim u junu 2016. godine Kosovo je usvojilo Zakon o osnivanju Agencije za uporedjivanje i verifikaciju imovine (KAUVI).²³ Srbija je istakla da je ovaj zakon u suprotnosti sa postignutim sporazumom, jer se odlučivanje o imovini poverava telima koja nisu predviđena sporazumom i u kojima nema predstavnika Srba, te je odbila da preda preostalu katastarsku evidenciju. Katastarska evidencija za AP Kosovo i Metohija nalazi se u Kruševcu.

- **Sporazum o univerzitetskim diplomama (2011)**

Sporazum je postignut još u okviru tehničnog dijaloga, 21. novembra 2011. godine. Poenta sporazuma trebalo je da bude lakša integracija i zapošljavanje građana koji završavaju univerzitete u srpskom, odnosno kosovskom obrazovnom sistemu (u drugom sistemu).

Budući da je ostvaren ograničen napredak u procesu priznavanja diploma, sporazum je revidiran 2016. godine.²⁴ Uprkos svim dogovorima, postoje brojne teškoće u ovom procesu, što dovede do zaključka da priznavanje diploma nije u potpunosti ostvareno. Prema poslednjim dostupnim podacima Odbora za ljudska prava iz Bujanovca ukupno je priznato 374 diplome kosovskih univerziteta u Republici Srbiji. Ustavni sud je 2014. godine doneo odluku da je sporazum inkompatibilan sa Ustavom RS.²⁵

Sa druge strane, Ministarstvo obrazovanja Kosova i Univerzitet u Kosovskoj Mitrovici su 2015. godine postigli Sporazum o verifikaciji diploma izdatih od strane ovog univerziteta, pa je Uredba Vlade Kosova br. 21/2015 prvi put nakon rata omogućila da diplome izdate od strane jedine visokoobrazovne institucije koja deluje na srpskom jeziku na Kosovu budu potvrđene i budu priznate u postupcima zapošljavanja u svim javnim institucijama na Kosovu.²⁶ Iako je postupak ve-

21 Više na: <https://normalizacija.rs/sporazum-o-katastru/>

22 Ibid.

23 Zakon br. 05/L-010 <http://old.kuvendikosoves.org/common/docs/ljet/05-L-010%20s.pdf>

24 Više na: <https://normalizacija.rs/sporazum-o-uzajamnom-priznavanju-univerzitetskih-diploma/>

25 Više na: <https://dialogue-info.com/sr/priznavanje-diploma/>

26 European Center for Minority Issues, „Obrazovanje na srpskom jeziku i verifikacija diploma na Kosovu”, Priština, 2018, str. 5.

rifikacije dobar mehanizam, postojala je pauza u verifikaciji od februara 2021. godine do septembra 2023. godine, jer nisu predloženi članove Komisije. Od tada procedura verifikacije diploma ponovo funkcioniše, uz napomenu da se traži dostavljanje isključivo diplome univerziteta, te da uverenje o diplomiraju nije validno.²⁷

- **Sporazum o putu normalizacije između Kosova i Srbije i Aneks za implementaciju (2023)**

Nakon duže pauze i nekoliko kriznih situacija, pregovarači iz Beograda i Prištine 27. februara 2023. godine postigli su dogovor o novom Sporazumu o putu normalizacije između Kosova i Srbije. Strane su navele da imaju za cilj očuvanje mira i prevazilaženje nasledja prošlosti, kao i stvaranje uslova za međusobnu saradnju u korist naroda. U skladu sa tim, možda najvažniji član Sporazuma predstavlja upravo član 1 koji glasi:

“Strane će međusobno razvijati normalne, dobrosusedske odnose na osnovu jednakih prava.

Obe strane će međusobno priznati svoja dokumenta i nacionalne simbole, uključujući pasoš, diplome, registarske tablice i carinske pečate.”²⁸

Ovaj član ne odnosi se samo na lična dokumenta, već na sva dokumenta koja mogu sadržati nacionalne simbole, što ukazuje na to da će podrazumevati i izvode iz matičnih knjiga, katastra, kao i sva relevantna dokumenta i odluke pravosudnih institucija. Odmah potom u Ohridu, 18. marta 2023. godine, strane su prihvatile i Aneks za implementaciju Sporazuma o putu normalizacije između Kosova i Srbije.

27 Prema najnovijim podacima Pravnog fakulteta Univerziteta u Kosovskoj Mitrovici od septembra 2023. do marta 2024. godine verifikovane su diplome 25 pravnika od ukupno 171 zahteva.

28 Belgrade-Pristina Dialogue: Agreement on the path to normalisation between Kosovo and Serbia, February 27, 2023, available at: https://www.eeas.europa.eu/eas/belgrade-pristina-dialogue-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en.

4. Obaveze Srbije koje proizilaze iz Poglavlja 35

U pregovaračkom procesu Srbije Poglavlje 35, koje obično obuhvata pitanja koja ne mogu da se svrstaju ni u jedno drugo pregovaračko poglavlje ili služi za raspravu o pitanjima koja se pojavе nakon što je određeno poglavlje privremeno zatvoreno, odnosi se i na praćenje dijaloga Beograda i Prištine. Praćenje primene i efekata *Sporazuma o pravosuđu*, *Sporazuma o matičnim knjigama*, *Sporazuma o katastru* i *Sporazuma o univerzitetskim diplomama* inkorporirano je u proces normalizacije odnosa između Beograda i Prištine i konkretna merila koja je neophodno ispuniti da bi se obezbedila i puna implementacija istih.

Sa novom metodologijom proširenja EU Poglavlje 35 ostalo je van šest klastera, što znači da će se njegova sadržina i napredak u tim oblastima pratiti na sličan način kao i do sada.²⁹ Dokument o primeni revidirane metodologije proširenja na pregovore sa Crnom Gorom i Srbijom iz juna 2021. godine navodi da će se Poglavlje 35 tretirati kao što je predviđeno u pregovaračkom okviru Srbije, uključujući i klauzulu prema kojoj pregovori mogu biti zaustavljeni ukoliko dođe do zastoja u napretku u pregovaračkim poglavljima 23, 24, ali i 35, sa primenom procesa reverzibilnosti, odnosno mogućnosti da se ne samo zaustave pregovori nego i vrate unazad.³⁰

U pogledu obaveza Srbije u okviru Poglavlja 35 koje se odnosi na pravosuđe, *Zajednička pozicija EU Poglavlje 35* navodi da "Srbija treba da se postara da ispuni svoj deo rada na sprovođenju sporazuma (...) kao i drugih elemenata Prvog sporazuma od aprila 2013. godine (policija, pravosuđe, civilna zaštita)".³¹ Od prelaznih merila navode se sledeća:

1. Srbija nastavlja da se konstruktivno angažuje u postizanju sporazuma o sudsном administrativnom osoblju i prostorijama za rad;
2. Srbija potvrđuje prestanak službe za sve zaposlene u pravosuđu koji treba da budu integrисани;
3. Srbija donosi posebne propise u pogledu srpskih sudske institucija na Kosovu kako je predviđeno srpskim Zakonom o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštava;
4. Prema potrebi, Srbija dostavlja tromesečni izveštaj o isplataima penzijskih naknada sudsnom osoblju integrisanom u sudska veća i veća tužilaca Kosova.

Prema dosadašnjem praćenju Srbija je ispunila jedno prelazno merilo (br.2), jedno delimično (br.1), dok dva nije ispunila (br. 3 i 4).

29 European Commission, *Enhancing the accession process - A credible EU perspective for the Western Balkans*, February 2, 2020, available at: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enhancing-accession-process-credible-eu-perspective-western-balkans_en, p.6.

30 <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8536-2021-INIT/en/pdf>, p 10.

31 Evropska Komisija, "Zajednička pozicija EU Poglavlje 35, 30. novembar 2015. godine", Brisel, 2015, str. 2-3.

Što se tiče Sporazuma o matičnim knjigama i Sporazuma o katastru, obaveze za njihovo ispunjenje nisu reflektovane u merilima za Poglavlje 35. U kontekstu Sporazuma o univerzitetskim diplomama, postoji samo jedno prelazno merilo:

1. Srbija se zajedno sa Kosovom angažuje da se na konstruktivan način sproveđe dosledni postupak kako bi se postigli rezultati predviđeni Sporazumom iz 2011. godine.

U skladu sa dostupnim informacijama, nema preteranog napretka u kontekstu ispunjenja ovog merila.³²

Kada je u pitanju praćenje ispunjenosti merila iz Poglavlja 35, javnost nema uvid niti u jedan dokument koji ukazuje na domete napretka. Izveštaji Evropske komisije o celokupnom ostvarenom napretku u okviru ovog poglavlja ne daju precizan uvid u ispunjenost merila, već samo načelne konstatacije.

Aneks za implementaciju Sporazuma o putu normalizacije između Kosova i Srbije potvrđuje da su se strane dogovorile da implementiraju sve članove Sporazuma i Aneksa, i da primene svako svoje obaveze koje proističu iz Sporazuma i Aneksa te da će oni postati sastavnii delovi procesa pristupanja EU i Kosova i Srbije.³³ U kontekstu obaveza Beograda, navodi se da će EU posrednik započeti proces izmena u dopuna merila iz Poglavlja 35 tako da oslikavaju nove obaveze Srbije. Dodatno, Kosovo i Srbija prihvatali su da svaki neuspeh da ispoštuju svoje obaveze iz Sporazuma, Aneksa ili prethodnih postignutih sporazuma iz dijaloga, može imati direktnе negativne posledice po njihove procese pristupanja EU i po finansijsku pomoć, koju primaju od EU.

Savet ministara Evropske unije usvojio je 12. decembra 2023. godine zaključke o proširenju u kojima poziva Evropsku komisiju da najdalje u januaru 2024 godine izmeni merila za poglavlje 35 u pristupnim pregovorima sa Srbijom, što podrazumeva obuhvatanje obaveza iz sporazuma o putu ka normalizaciji odnosa između Srbije i Kosova, u pregovarački okvir za Srbiju.³⁴ Evropska komisija je pripremila i podnela Savetu EU predlog o izmenama i dopunama u pregovaračkom okviru Srbije 2. februara 2024. godine. Predlog bi trebalo da sadrži smernice za izmene pregovaračke pozicije za Poglavlje 35, odnosno da formalizuje primenu postignutog sporazuma i aneksa iz Ohrida. U momentu izrade ovog izveštaja predlog Evropske komisije nije objavljen, niti se Savet EU o njemu izjasnio.

32 Vidi prethodno poglavlje.

33 Dostupno na: <https://www.kim.gov.rs/doc/pregovaracki-proces/Aneks%20sa%20Ohrida%202023.pdf>

34 Council of European Union, „Council conclusions on Enlargement“, December 12, 2023, available at: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16707-2023-INIT/en/pdf>.

5. Pristup pravdi – trenutno stanje i izazovi

U narednom delu predstavljamo ažurirane podatke o izazovima sa kojima se građani Kosova i oni građani Srbije koji imaju nerešena pravna pitanja vezana za tu teritoriju, prilikom obraćanja relevantnim pravosudnim institucijama. Daćemo uvid u situaciju na severu Kosova godinu dana nakon izlaska Srba iz institucija Republike Kosovo, nerešena pitanja koja su u vezi sa neimplementiranim dogovorima, ali i informacije o trenutnim postupcima koji se sada vode pred Osnovnim sudom u Leskovcu, sa fokusom na period od početka 2023. godine do februara 2024. godine.

5.1. Posledice izlaska Srba iz pravosudnih institucija kosovskog sistema

Kao što je prethodno istaknuto, najveće posledice po pristup pravde, posebno za pripadnike srpske zajednice na Kosovu, izazvao je izlazak sudija, tužilaca, policijaca i administrativnog osoblja iz institucija Republike Kosovo. Podsetimo, po osnovu Sporazuma o pravosudu, sudsije, tužioci i pripadnici administrativnog osoblja koje je ranije radilo u srpskom pravosudnom sistemu, bilo je zaposleno i obavljalo dužnosti iz svoje nadležnosti u kosovском правном систему od 6. novembra 2017. godine do 7. novembra 2022. godine.³⁵ U tom petogodišnjem periodu pristup pravdi za pripadnike srpske zajednice, iako nepotpun, usled mogućnosti da vode postupak pred nosiocima pravosudnih funkcija koji govore njihovim jezikom, u koje imaju poverenja i obrate se institucijama koje se nalaze u njihovoј neposrednoj blizini, bio je na korektnom nivou.

Ukupno 20 sudija i 110 predstavnika administrativnog osoblja Osnovnog suda u Mitrovici i njegovih ogrankaka u Leposaviću i Zubinom Potoku, 4 sudske poslovne jedinice Apelacionog suda u Mitrovici, 10 javnih tužilaca i 22 predstavnika administrativnog osoblja Osnovnog tužilaštva u Mitrovici, podneli su ostavke na svoje funkcije.³⁶ Kolektivnu ostavku u ime Srba zaposlenih u pravosudu i tužilaštvu podneo je bivši predsednik Odeljenja Apelacionog suda u Mitrovici. Savet je istog dana zatražio od predsednika sudova i generalnog direktora Sekretarijata SSK-a, da procene situaciju i da kao nadležni organi u okviru svojih sudova preduzmu sve neophodne mere i podnesu Savetu neophodne predloge za što bolje funkcionisanje rada u sudovima.³⁷ Na istoj sednici je pomenuto da će odluka biti doneta naknadno.

35 Za više informacija o primeni Sporazuma o pravosudu vidi: Spremo Jovana i Dragiša Čalić, „Izveštaj br. 3 o implementaciji i efektima Sporazuma o pravosudu – Integracija pravosuđa u pravosudni sistem Kosova u kontekstu evropskih integracija i dijaloga Beograda i Prištine“, Komitet pravnika za ljudska prava YUCOM Beograd, jul 2022. godine.

36 OSCE Mission in Kosovo, „THE MITROVICË/MITROVICA JUSTICE SYSTEM Status before and after the mass resignation of Kosovo Serb judges, prosecutors, and administrative staff“, February 2024, pp. 14-15.

37 Sudski savet Kosova, „Sastao se Sudski savet Kosova, diskutovala se trenutna situacija u sudsakom sistemu“, 7. novembar 2022. godine, dostupno na: <https://www.gjygesori-rks.org/2022/11/07/sastao-se-sudski-savet-kosova-diskutovala-se-trenutna-situaciju-u-sudsakom-sistemu/?lang=sr>.

Već 9. novembra 2022. potpredsednik Osnovnog suda u Mitrovici podneo je Sudskom savetu privremeni akcioni plan kojim se omogućava kontinuitet u radu suda i ogranka sa konkretnim merama reorganizacije i funkcionisanja odeljenja u Osnovnom sudu u Mitrovici, identifikacije slučajeva koje treba prebaciti u druge sudove, reorganizaciju profesionalnog osoblja, kao i administrativnog.³⁸ Sve albanske sudije su imale zadatak da prioritizuju pritvorske predmete, krivične i parnične predmete nasilja u porodici, kao i predmete kojima preti zastarelost. Kako procenjuju lokalne organizacije civilnog društva pravosuđe u regionu Mitrovice vraćeno je na period od marta 2008. godine do završetka integracije, kada se radilo ograničenom kapacitetu.³⁹

U julu 2023. godine, nakon sprovođenja odgovarajućih disciplinskih postupaka, SSK je doveo odluke o disciplinskim sankcijama protiv troje sudija kosovskih Srba koji su podneli ostavke u novembru 2022.⁴⁰ Na osnovu disciplinskih odluka, savet je izrekao disciplinsku sankciju i predložio razrešenje na osnovu člana 7 (1) *Zakona br. 06/L-057, o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca*,⁴¹ za dvoje sudija kosovskih Srba i jednu javnu pismenu opomenu jednom sudiji.⁴² Do momenta izrade ovog izveštaja nije odlučivano o ostalim ostavkama sudija, kao ni o ostavkama tužilaca i odgovarajućeg administrativnog osoblja.

Osnovni sud u Mitrovici trenutno se suočava sa velikim brojem nerešenih predmeta, primetan je trend smanjenja stope rešavanja novoprimaljenih predmeta, ali i sve veći broj nerešenih predmeta od početka 2022. do prve polovine 2023. godine.⁴³ Procena Misije OEBS-a na Kosovu je da je kolektivna ostavka Srba direktno uticala na kapacitete Osnovnog suda u Mitrovici da brzo i efikasno rešava predmete.

Može se reći, da se Srbi sa severa Kosova, osim u iznimno retkim hitnim situacijama, trenutno i ne obraćaju sudovima koji rade u kosovskom pravosudnom sistemu. Sagovornici ističu da se predmeti koji su bili dodeljeni srpskim sudijama trenutno ne obrađuju, osim u slučaju da stranka istakne zahtev za dodeljivanje novog sudije, u kom slučaju se to brzo i sprovodi u delo i predmet najčešće ide sudiji (Albancu) koji poznaje srpski jezik.⁴⁴ Trenutno u Osnovnom sudu u Mitrovici radi 4 prevodioca i 5 stručnih saradnika, svi albanske nacionalnosti.

38 OSCE Mission in Kosovo, „THE MITROVICË/MITROVICA JUSTICE SYSTEM Status before and after the mass resignation of Kosovo Serb judges, prosecutors, and administrative staff“, February 2024, p.13.

39 Centar za zastupanje demokratske culture (ACDC), „Procena statusa pravosuđa i policije na severu Kosova: Uticaj i izazovi nakon ostavki kosovskih Srba“, septembar 2023, dostupno na: https://acdc-kosovo.org/publikacije/pub_1695028808.pdf, str. 19.

40 Ibid, str. 16.

41 Zakon br.06/L-057, o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca, Službeni List Republike Kosovo br. 23

42 Predsednica RKS potpisala je u oktobru 2023. godine ukaz o razrešenju srpskih sudija bivše predsednice Osnovnog suda u Mitrovici Ljiljane Stevanović i bivšeg predsednika Odeljenja Apelacionog suda u Mitrovici Nikole Kabašića “zbog učešća u političkoj organizaciji, Srpskoj listi”, odnosno prisustva na sastancima sa zvaničnim Beogradom. Više na: <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/osmani-potpisala-ukaz-o-razresenju-srpskih-sudija-ljiljane-stevanovic-i-nikole>.

43 OSCE Mission in Kosovo, „THE MITROVICË/MITROVICA JUSTICE SYSTEM Status before and after the mass resignation of Kosovo Serb judges, prosecutors, and administrative staff“, February 2024, p.21.

44 Informacija dobijena od sagovornika koji su učestvovali na fokus grupi organizованoj u Mitrovici, 14. marta 2024. godine.

Sagovornici takođe napominju da izvesno više od 30% nosilaca pravosudne funkcije, pored onih koji u međuvremenu stiču uslov za penzionisanje, ne planira povratak u kosovski pravosudni sistem. Oni koji to žele, navode da je veliki problem što više od godinu dana ne praktikuju pravo, koje je živa stvar i propuštaju prilike za usavršavanje, što će svakako imati posledice po kvalitet daljeg rada. Trenutno sve sudije i tužioci po posebnim ugovorima za doprinos lokalnoj zajednici dobijaju pun iznos plata koje imaju u kosovskom sistemu.⁴⁵ Ovo može potencijalno staviti u diskriminoran odnos ostale predstavnike pravosuđa Republike Srbije koji primaju značajno niže zarade od kolega koje su radile u kosovskom sistemu i nastavljaju da primaju isti iznos.

5.2. Nerešeno pitanje dejstva pravosnažnih presuda i odluka „paralelnih institucija“

Izvršenje pravosnažnih presuda koje su stekle svojstvo izvršnosti onemogućeno je usled izostanka priznanja njihove važnosti od strane organa Republike Kosovo. Ovo je problem koji opstaje, nevezano za činjenicu da li u kosovskim institucijama trenutno rade Srbi ili ne. Ovo je takođe jedan od problema čije će rešavanje zavisiti i biti usko vezano za mehanizam međusobnog priznanja dokumenta predviđen Ohridskim sporazumom.

Podsetimo, u cilju predupređenja ovog problema po integraciji pravosuđa u pregovorima Beograda i Prištine je još 2013. godine, nakon potpisivanja Prvog sporazuma, dogovorenod da će se važenje ovih presuda pred svim kosovskim organima urediti u posebnom postupku od strane posebne komisije, u dokumentu „Priznanje sudske odluke“.⁴⁶ U *Zaključcima EU posrednika o pravosuđu* dogovorenod je da Sudski savet Kosova do 9. decembra 2016. godine zvanično obavesti sve nadležne vlasti Kosova o *Zaključima o dokumentu validity appeal* od jula 2013. godine.⁴⁷ Dokumentom o priznanju sudske odluke nedovoljno je precizno predviđeno koje se sve vrste odluka preispituju od strane posebne komisije, te je ostala nerešena polemika oko toga šta sve potпадa pod termin „rullings“, kao i „all competent authorities“.⁴⁸ Radi se o nešto više od 2000 odluka, od kojih skoro 90% čine predmeti ostavina, nasleđa, razvoda i slično.⁴⁹

Komisija je formirana u februaru 2019. godine i njome je predsedavao predsednik Apelacionog suda. Održana su samo dva sastanka, ali i dalje nema napretka u pogledu priznanja.⁵⁰ Poslednji put je *Izveštaj o Kosovu** 2021 Evropske komisije jasno istakao kao problem pristup presudama i odlukama koje su srpski sudovi na Kosovu doneli u periodu od 1999. do integracije srpskih sudija u oktobru 2017. godine, i očekuje poseban sporazum ili dogovor u pogledu priznavanja takvih pre-

45 Ibid.

46 Dokument pod nazivom “Validity appeal”, odnosi se na odluke koje će biti razmatrane od strane posebne komisije, a koje su donete od strane paralelnih srpskih institucija. Dokument nije dostupan javnosti, informacije su dobijene kroz intervjue.

47 *Zaključci EU posrednika o pravosuđu*, 30. novembar 2016. godine. [Dokument](#) „Validity Appeal“ nije bio dostupan istraživačima.

48 Vidi više u Spremo Jovana i Dragića Čalić, „Izveštaj br. 3 o implementaciji i efektima Sporazuma o pravosuđu – INTEGRACIJA PRAVOSUĐA U PRAVOSUDNI SISTEM KOSOVA U KONTEKSTU EVROPSKIH INTEGRACIJA I DIJALOGA BEOGRADA I PRIŠTINE“, Komitet pravnika za ljudska prava YUCOM Beograd, jul 2022. godine.

49 Informacija dobijena od sagovornika koji su učestvovali na fokus grupi organizovanoj u Mitrovici, 14. marta 2024. godine.

50 Ibid.

suda i odluka od strane Kosova*.⁵¹ Ovo je definitivno jedno od prioritetnih pitanja međusobnog priznanja dokumenata, kome će strane u dijalogu u narednom periodu morati da pristupe.

5.3. Nadležnost za rešavanje i čuvanje starih predmeta – postupanje srpskog pravosuđa u predmetima u vezi sa AP Kosovo i Metohija

Uprkos dogovorenom u okviru Briselskog dijaloga,⁵² na osnovu *Odluke Apelacionog suda u Nišu od 5. marta 2018. godine*,⁵³ 17. aprila 2018. godine potpisana je *Sporazum o sprovodenju Odluke o privremenom prenošenju nadležnosti* (dalje: Sporazum o privremenom prenosu nadležnosti) kojom je ozvaničen privremeni prenos mesne nadležnosti sa Osnovnog suda u Kosovskoj Mitrovici i Višeg suda u Kosovskoj Mitrovici na Osnovni i Viši sud u Leskovcu.

Odlukom je preneta nadležnost na Osnovni i Viši sud u Leskovcu zbog „nemogućnosti ovih sudova da postupaju“, a na osnovu člana 24(2) *Zakona o uređenju sudova*.⁵⁴ Naime, Zakon o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštva u Republici Srbiji predviđao je donošenje posebnog zakona u vezi sa sudovima i javnim tužilaštвима na teritoriji AP KiM,⁵⁵ a da će do momenta donošenja Zakona, ovi sudovi nastaviti sa radom i vršiti zakonske nadležnosti na ovoj teritoriji. Zakon je trebalo doneti do 31. decembra 2013. godine. Kako se to nije dogodilo, moralo se pronaći neko drugo formalno rešenje o nadležnosti za ove predmete, budућi da nisu upućeni kosovskim institucijama.⁵⁶

U Odluci Apelacionog suda u Nišu⁵⁷ od 5. marta 2018. godine, smatrujući da pravosudne institucije koje bi oslikavale dogovoreno Briselskim sporazumom nisu uspostavljene, što je bio i

51 Report 2021 Kosovo*, European Commission, October 19, 2021, p. 19.

52 Vidi više u Spremo Jovana i Dragiša Čalić, „Izveštaj br. 3 o implementaciji i efektima Sporazuma o pravosuđu – INTEGRACIJA PRAVOSUĐA U PRAVOSUDNI SISTEM KOSOVA U KONTEKSTU EVROPSKIH INTEGRACIJA I DIJALOGA BEOGRADA I PRIŠTINE“, Komitet pravnika za ljudska prava YUCOM Beograd, jul 2022. godine

53 Odluka o privremenom prenosu nadležnosti Su I-1-23/18, Apelacioni sud u Nišu, 16. april 2018. godine.

54 Ibid.

55 Član 12, Zakon o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštava, „Sl. glasnik RS“, br. 101/2013.

56 Po sklapanju Briselskog sporazuma, Visoki savet sudstva je Odlukom iz juna 2013. godine predviđao da će sudovi u Kosovskoj Mitrovici odlučivati o započetim predmetima do 15. jula 2013. godine, a da će odluke u tim predmetima izraditi do 1. septembra iste godine. U Odluci VSS-a, navodi se i da će se akti kojima se pokreću predmeti posle 15. jula 2013. godine evidentirati i čuvati od strane ovih sudova kako bi se kasnije dostavili i rešili u okviru pravosudnih organa uspostavljenih u skladu sa Briselskim sporazumom, uključujući osnovne sude u opštinama sa većinskim srpskim stanovništvom. Ti predmeti će se čuvati „na način koji će omogućiti poštovanje rokova za dostavljanje predmeta pravosudnim organima u skladu sa Sporazumom, au saradnji sa EULEX-om, što će biti definisano naknadnim dogovorom“. Za hitne krivične predmete predviđeno je da se dostavljaju EULEX-u koji će ih rešavati, dok se za hitne građanske predmete predviđalo rešavanje od strane ovih sudova do septembra kada se očekivala realna integracija.

57 Odluka o privremenom prenosu nadležnosti Su I-1-23/18, Apelacioni sud u Nišu, 16. april 2018. godine.

stav Vrhovnog kasacionog suda,⁵⁸ insistiralo se na privremenom prenosu nadležnosti na sudove u Leskovcu, kako bi se ovi predmeti uopšte rešavali. U obrazloženju odluke navodi se da dolazi do konstantnog kršenja osnovnih ljudskih prava na ovom području „jer (građani) ne mogu da pokreću sudske postupke, odnosno ne uživaju sudsку zaštitu, ili nastave već započete, niti da prinudno izvrše pravosnažne sudske odluke. U već pokrenutim predmetima povređuje im se pravo na suđenje u razumnom roku, odnosno pravo na pravično suđenje“.⁵⁹ Istakli su da je neophodno preneti nadležnost na funkcionalan sud u srpskom pravosudnom sistemu kako bi se zaštitila prava građana, izričito pravo na imovinu, nasleđivanje, rad, zaključenje braka i slično.

Na osnovu ove odluke zaključen je i već pomenuti *Sporazum o privremenom prenošenju nadležnosti*.⁶⁰ Sporazumom je između ostalog definisano postupanje u predmetima raspravljanja zaostavštine i ostalim vanparničnim predmetima, parničnim i izvršnim predmetima. Osim predmeta izvršenja krivičnih sankcija, krivični predmeti neće biti predmet prenosa nadležnosti.

5.3.1. Ažurirani podaci Osnovnog suda u Leskovcu

Osnovni sud u Leskovcu dobio je u rešavanje 5018 predmeta.⁶¹ Prema materiji, najviše je bilo predmeta u izvršnim postupcima (3466), potom parničnih postupaka (927), ostavinskih (616), ostalo je vanparnična materija.⁶²

Osnovni sud u Leskovcu ne postupa u krivičnim predmetima u skladu sa Sporazumom o prenosu nadležnosti. Međutim, sagovornici ističu da se i dalje ponekad dešava da im stigne privatna krivična tužba gde obe strane prebivaju na teritoriji AP KiM. U takvim slučajevima ovaj sud se oglašava stvarno i mesno nenađežnim, pozivajući se na navedenu odluku Apelacionog suda u Nišu, dok Viši sud u Leskovcu, u slučaju žalbe privatnih tužioца na takvu odluku, potvrđuje prvostepeno rešenje o nenađežnosti.

Sud je preuzeo pojedine predmete izvršenja krivičnih sankcija. Pred više srpskih sudova su vođeni predmeti u kojima su osuđena lica građani sa teritorije AP KiM. S obzirom da prema ovim osuđenicima nije izvršena izrečena krivična sankcija zbog njihove nedostupnosti organima, sudovi su ove nerešene predmete uputili Osnovnom суду u Leskovcu na dalje postupanje. Vrhovni (kasacioni) sud je uputio 3. jula 2018. godine *Obaveštenje* predsednicima osnovnih sudova da će ubuduće oni osnovni sudovi koji su doneli prvostepenu odluku preuzeti i predmete izvršenja krivičnih sankcija zbog nemogućnosti Osnovnog suda u Mitrovici da postupa.⁶³ U slučaju da je prvostepenu

58 U Odluci Apelacionog suda u Nišu navodi se da je ovakav stav iskazan u dopisu Vrhovnog kasacionog suda Kd 155/13 od 4. decembra 2013. godine.

59 Odluka o privremenom prenosu nadležnosti Su I-1-23/18, Apelacioni sud u Nišu, 16. april 2018. godine.

60 Sporazum o sprovodenju Odluke o privremenom prenošenju nadležnosti potpisana od strane predsednika Apelacionog suda u Nišu, predsednika Višeg suda u Leskovcu, predsednika Osnovnog suda u Leskovcu, bivšeg predsednika Višeg suda u Kosovskoj Mitrovici, bivše predsednice Osnovnog suda u Kosovskoj Mitrovici i državnog sekretara Ministarstva pravde 17. aprila 2018. godine.

61 U prethodnom izveštajnom ciklusu broj predmeta bio je 5008, ali kako u Osnovnom sudu u Leskovcu navode usled potrebe za pojedinim spisima ili na zahtev stranaka iz arhiva starog Osnovnog suda u Kosovskoj Mitrovici prebačeno je još 56 predmeta od 2020. godine do momenta posete 20. maja 2022. godine.

62 Detaljnije vidi Tabelu 5.

63 Vrhovni kasacioni sud, *Odluka Su VIII 224/18-1*, 3. jul 2018. godine.

odluku doneo viši sud, u predmetu će postupati osnovni sud u mestu sedišta tog suda.⁶⁴ Kako ovi predmeti ne bi zastareli, Osnovni sud u Leskovcu svojim radnjama je prekidao relativnu zastarelost. Međutim, u predmetima u kojima je ipak nastupila zastarelost ili je nastupila pre momenta primanja, neophodna je saradnja i drugih sudova, budući da rešenje o zastarelosti upravo donosi sud koji je izrekao presudu. Osnovni sud u Leskovcu je upućivao pozive u cilju izvršenja krivične sankcije, te ukoliko se stranka nije odazvala, raspisivane su poternice.

Sud održava direktnu saradnju sa arhivom bivšeg suda u Kosovskoj Mitrovici. Ovo je posebno važno u kontekstu potrebe da se iz arhiva suda dobije uverenje o tome da se ne vodi krivični postupak pred sudom za područje Kosova. Ako nema podataka o vođenju postupka iz arhivskih podataka, Osnovni sud u Leskovcu donosi rešenje da se ne vodi krivični postupak. Međutim, problem nastaje kada postoje krivični predmeti koji su započeti pre nego je došlo do integracije pravosuđa, a okončani su pred integriranim Osnovnim sudom u Mitrovici. S obzirom da odluke tog suda državni organi Srbije ne prihvataju, lica kojima je postupak okončan pred sudom na Kosovu ne mogu takvo uverenje da dobiju. U takvim slučajevima moraju da čekaju zastarelost, što može da bude i do 20 godina.

Iz Tabele 5 može se zaključiti da je bilo ukupno 194 predmeta u opštoj parnici, od kojih su 4 ostala nerešena. Većina novih predmeta se odnosi na zahteve za novčanu naknadu. Uopšteno, dolazak predmeta u opštu parnicu se smanjio, uključujući i predmete iz Kosova. Sudu su dostavljeni i predmeti koji se tiču nepokretnosti, iako Sporazumom nije jasno definisan prenos nadležnosti za tu oblast. Često dolazi do prekida postupka u predmetima u kojima je predmet vezan za nepokretnost, poput slučajeva svojine ili službenosti. Problemi u postupku često su povezani s nemogućnošću sprovodenja dokaza veštačenjem, ali se delimično rešavaju izjavama svedoka. Takođe, stranke često imaju poteškoća u dobijanju potvrde o pravosnažnosti presuda kosovskog sistema. Teško je dokazati nešto bez javnih isprava i upisnika, a to se ne priznaje ukoliko ima oznaku Republike Kosova. Problema s dostavljanjem nema, a kada se doneše odluka, ona se objavljuje na oglasnoj tabli ili se imenuje privremeni zastupnik.

Osnovni sud u Leskovcu postupa i po starim **predmetima u porodičnim stvarima**, ali i prima nove. Preuzeto je 93 predmeta, od kojih je 90 rešeno zaključno s februarom 2024. godine.⁶⁵ Karakteristika ovih predmeta je da se javljaju situacije gde je potrebno rešiti pravni status u isto vreme pred sudom u Leskovcu i sudom na teritoriji Kosova. Ovo se dešava najčešće u slučaju kada jedan od supružnika živi na teritoriji Kosova, a drugi u Srbiji.⁶⁶ Budući da je presuda doneta od strane suda Republike Kosova nevidljiva u sistemu Republike Srbije, supružnik koji živi u Srbiji ne može na osnovu takve presude ostvariti svoja prava. Nemoguće je sprovesti postupak priznanja sudske odluke, jer Srbija ne priznaje insignije Kosova. Postojanje dve presude u istoj stvari je u suprotnosti sa osnovnim načelima prava.

Situacija u kojoj se u Srbiji ne priznaju ni presude ni potvrde o uplati alimentacije donete od strane kosovskih organa, dovodi do toga da roditelj često mora platiti dvostrukе iznose u slučajevima kada su odnosi sa drugim roditeljem, koji prima alimentaciju, narušeni. To se dešava pod pretnjom krivične odgovornosti. Apelacioni sud u Nišu je u nekoliko slučajeva poništavao prethodno donete odluke jer je utvrđeno da je alimentacija već isplaćena. Problemi u izvršenju sudskeh odluka koje regulišu prava i obaveze Srba sa severa Kosova često su rešavani sporazumom stranaka.

.....
64 Ibid.

65 Što ukazuje da nije bilo rešavanja starih predmeta u porodičnim stvarima protekle dve godine.

66 Vidi deo 5.3.3.

Centri za socijalni rad koji deluju u srpskom sistemu pružaju izveštaje, ali u većini slučajeva nema reciprociteta u potraživanjima, a kada ih ima, često su neizvodljiva. Najčešći predmeti obuhvataju starateljstvo nad decom i izdržavanje. Kada je jedan roditelj na teritoriji Kosova, a drugi, na primer, na teritoriji Srbije, uzimaju se izveštaji ova centra. Problem je kada roditelj na teritoriji Srbije ne prijavi novo prebivalište, a nije dostupan fizički za sačinjavanje izveštaja CZR na Kosovu. Imovinska pitanja se rešavaju kroz poseban postupak deobe bračne imovine.

Što se tiče **vanparnične materije**, u sudu u Leskovcu se ukupno rešavalo 635 ostavinskih predmeta od privremenog prenosa nadležnosti, od kojih je 615 već rešeno. Ovo je oblast u kojoj Osnovni sud u Leskovcu, prema Sporazumu o privremenom prenosu nadležnosti, prima i nove predmete iz cele Srbije zbog toga što građani sa područja Kosova čak i kada se presele na teritoriju Srbije ne menjaju adresu prebivališta na Kosovu. Važno je istaći, da za razliku od ostalih ostavinskih predmeta u Srbiji, koji se po pravilu poveravaju javnim beležnicima, ovi ostavinski postupci se sprovode pred sudom. Pored toga, za razliku od ostalih ostavinskih predmeta, ovi se ne pokreću po službenoj dužnosti, već po zahtevu stranaka. Takođe, za dokazivanje posedovanja nepokretnosti koristi se posedovni list, umesto lista nepokretnosti. Kao i u prethodnom periodu, najčešći problemi u ovim postupcima su neodazivanje stranaka na pozive i nedostatak potpune dokumentacije, često uz nemogućnost njihovog dostavljanja. Građani koji žive na Kosovu ili su interna raseljena lica često imaju problema pri prikupljanju dokumentacije izdatih od organa Republike Srbije, naročito iz matičnih službi i katastra. Za četiri opštine sa severa Kosova, katastarska služba je jedinstvena i nalazi se u Zvečanu, za delove južno od Ibra u Kruševcu, dok su nadležne matične službe i dalje rasute po teritoriji Srbije. Ovaj proces zahteva nekoliko dana i finansijski opterećuje stranke, naročito one sa nižim primanjima. Ostavinski predmeti ostavilaca sa prebivalištem na Kosovu, zbog toga što se ne poveravaju na rad javnim beležnicima, dodatno opterećuju sud. Kada se radi o ostavinskoj masi koja je na teritoriji Kosova, građani često pokreću postupke i pred sudovima na Kosovu zbog nemogućnosti sprovođenja odluka iz Srbije na tom području. Ovi predmeti direktno pokazuju posledice nedostatka primene Sporazuma o matičnim knjigama i Sporazuma o katastru.

Primetno je smanjenje broja novozaprimaljenih predmeta na mesečnom nivou u vanparničnoj materiji, među koje spadaju i ostavinski predmeti, u odnosu na period početka primene Sporazuma o privremenom prenosu nadležnosti. Često se radi o predmetima utvrđivanja rođenja i smrti. Ranije su im u ovom postupku građani dostavljali izvode iz matičnih knjiga izdatih od strane organa na Kosovu, ali s obzirom da takve dokumente sud nije priznavao, građani sada pre obraćanja судu sprovode upravljanje postupak pred matičnim organima Srbije, pa se zatim obraćaju sudu sa srpskim dokumentima koje sud priznaje. U određenom broju slučajeva u vanparničnom postupku utvrđuje se stepen obrazovanja ili priznanje diplome. Ovde se radi o postupcima koje pokreću građani koji nemaju diplome kod sebe, a istih nema ni u bazi pojedinih školskih i visokoškolskih ustanova, pa su prinuđeni da sudski utvrđuju stepen obrazovanja.

U pogledu **izvršne materije** sud u Leskovcu vodio je 3466 predmeta, od čega je zaključno sa februarom 2024. godine ostalo nerešeno svega 4 predmeta.⁶⁷ Ovde su najveći problem izvršenja koja se svode na izvršenje na nepokretnosti.⁶⁸

Što se tiče **radnih sporova**, Osnovni sud u Leskovcu primio je 638 predmeta, od kojih je rešeno 637 zaključno sa februarom 2024. Ukupno su tri sudije postupale u ovim predmetima od početka primene sporazuma, i može se reći da su oni bili najopterećeniji kosovskim predmetima

⁶⁷ Što ukazuje da nije bilo rešavanja starih predmeta u porodičnim stvarima protekle dve godine.

⁶⁸ Istraživači nisu imali priliku iz objektivnih razloga da ponovo intervjuju sudije koji rade ovu materiju.

po privremenom prenosu nadležnosti, jer su preuzimali po više od 200 predmeta, na svoje redovne predmete. Trenutno nema značajnijeg priliva novih predmeta sa područja Kosova. Od predmeta koji su preuzeti po sporazumu osta je 1. Nije bilo značajnijih problema u vođenju većine predmeta, u odnosu na prethodni izveštajni period. Poteškoće koje su se javljale na početku odnosile su se na samu dokumentaciju u predmetu, koja je bila stara, nepotpuna, bez ažuriranih podataka, na izbledelim papirima.

U ovim predmetima sudije se susreću sa sporovima koji pokreću radno neangažovanica.⁶⁹ Naime, termin "radno neangažованo lice" koristi se za lica koja su, ne svojom krivicom, već zbog faktičkog stanja proisteklog iz odnosa Beograda i Prištine, ostala u radnom odnosu, ali faktički nisu radili - nisu primali zaradu, već naknadu u fiksnom iznosu.⁷⁰ Često zbog želje da svi profesori/nastavnici ostanu u radnom odnosu, uprkos smanjenju broja učenika, suprotno odredbama ugovora o radu, poslodavac im smanjuje fond časova, a time im se smanjuje i zarada. Zbog toga pokreću radne sporove. Nedoumice je izazivalo i to što nije bilo najjasnije da li se jubilarne nagrade isplaćuju radno neangažovanim licima ili samo zaposlenim licima, odnosno da li mora da postoji faktički rad da bi se ostvarilo pravo na jubilarnu nagradu, kao i osnovicu za obračunavanje iste kod radnoneangažovanih lica. Pored toga, problem je i kod zaposlenih lica. Naime, zaposlena (radno angažovana) lica na zaradu primaju dodatak od 50% zarade na osnovu Zaključka Vlade RS.⁷¹ Problem je što se tih 50% naknade računaju na osnovicu koja je niža od iznosa konkretne zarade, pa čak i minimalne zarade u Republici Srbiji.

Druge nedoumice javljaju se u predmetima gde stranku zastupa rukovodilac privremenog organa.⁷² Rukovodioci su politički izabrane ličnosti koje ne moraju nužno imati diplomu pravnog fakulteta, naprotiv, dešava se da čak imaju samo četvrti stepen stručne spreme. U njihovo ime stranke za pojedine opštine može zastupati pravobranilaštvo sa teritorije Kosova.⁷³ Kako u malom broju opština postoji pravobranilac, a i oni imaju problem sa kapacitetom, dešava se da otkažu zastupanje.⁷⁴ Predsednici tih organa daju ovlašćenja advokatima da ih zastupaju, posebno u složenijim predmetima. Pitanje koje se postavilo je da li su predsednici privremenih organa ovlašćeni da angažuju advokate kao zastupnike. Prema stavu Kancelarije za Kosovo i Metohiju predsednik privremenog organa u ime opštine kao pravnog lica može izdati punomoćje za zastupanje.⁷⁵

U prekidu su i dalje postupci koji se vode protiv nekadašnjih javnih preduzeća, institucija Republike Srbije koje su prestale da postoje. Sudije ističu da u novim predmetima koji stižu u sud najčešće nema prepreka za postupanje. Dešavaju se i situacije u kojima institucija nije u mogućnosti iz objektivnih razloga da dostavi dokumentaciju. U takvim slučajevima odstupa se od pravila da se činjenica da tužena strana nije dostavila tražene dokaze posmatra u korist tužioca.

⁶⁹ U ovim slučajevima jasno je da postoji ugovor o radu ali iz objektivnih razloga radnu obavezu nisu mogli da ispune.

⁷⁰ U skladu sa Zaključkom Vlade RS naknada se isplaćuje u iznosu od 8960 dinara.

⁷¹ Zaključak Vlade RS br. 120-335/2007-14 od 25.12.2008. godine.

⁷² Odluka o obrazovanju Privremenog organa u opštinama na teritoriji Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija, *Službeni glasnik RS*, br. 31/2013.

⁷³ Gradski pravobranioci postoje pri privremenim organima u Kosovskoj Mitrovici, Prištini i Leposaviću, kako navode sudije koje sude u ovim sporovima u Osnovnom sudu u Leskovcu.

⁷⁴ Na primer, Opština Kosovo Polje spada pod ingerencije pravobranioca iz Prištine, a on zbog obima posla nema kapacitet da ih zastupa.

⁷⁵ Informacija dobijena intervjuima u Leskovcu sprovedenim u maju 2022. godine.

Osnovni sud u Leskovcu sa velikom uspešnošću radi na primeni Spozuma o privremenom prenosu nadležnosti. Ne postoji mogućnost pisarnice da novopristigle predmete sa područja Kosova vodi u posebnom upisniku, već im se dodeljuju redovni brojevi. Punih pet godina nakon privremenog prenosa nadležnosti mitrovačkog suda u Leskovac, srpska zajednica, pretežno iz severnih opština Kosova, koristi usluge oba pravosudna sistema, i kosovskog i srpskog. Od novembra 2022. godine, suštinski se obraćaju samo ovom sudu, dok je poverenje u kosovski sud bez pripadnika srpske zajednice na jako niskom nivou.

Suprotno očekivanjima, nije povećan priliv predmeta suda, što ukazuje na to da za stvari koje zahtevaju izvršenje na teritoriji Kosova, nema druge institucije do one koja radi u kosovskom sistemu, kome je pristup faktički otežan. Među onim predmetima za koje je sud u Leskovcu nadležan, većina problema građana zaista biva rešena, ali pravna nesigurnost ostaje, budući da je za neke oblasti, najčešće iz domena porodičnog prava i ostavina i dalje neophodno obratiti se i jednom i drugom sudu u zavisnosti gde je izvršenje, odnosno sprovođenje. Međusobno priznanje dokumentata, odluka i presuda izrazito bi olakšalo postupanje i izvesno smanjilo pravnu nesigurnost kojoj su građani, posebno severa Kosova, izloženi.

6. Pristupi koje bi strane u dijalogu mogle da primene za međusobno priznanje dokumenata

Institucije Republike Srbije ne priznaju nijedan tip dokumenta koji sadrži grb ili pečat Republike Kosova, budući da ne postoji de jure priznanje. U skladu sa tim ni kosovske institucije ne prihvataju dokumenta novijeg datuma izdata od srpskih institucija. Nemogućnost međusobnog priznavanja dokumenata izrazito je velika prepreka pristupu pravdi. Ovo pre svega proizlazi iz nemogućnosti stranaka da pravosudnim organima podnesu sve potrebne dokumente koji bi služili kao dokazno sredstvo ili sredstvo identifikacije, što ograničava njihovu sposobnost da efikasno i u potpunosti zaštite svoja prava pred pravosudnim organima. Sa druge strane, odsustvo priznavanja dokumenata, kao što su univerzitetske diplome, predstavlja značajnu prepreku zapošljavanju kako Srba u kosovskim institucijama, tako i Albanaca u srpskim institucijama, pre svega u pravosudnim organima i organima javnog reda i mira, koji su ključni za uspostavljanje poverenja zajednice.

Svaki od problema među državama i/ili teritorijama širom sveta rešava se na različite načine, često kao rezultat skupa najrazličitijih političkih i praktičnih potreba strana u određenom trenutku.⁷⁶ Da li je to uvek, strogo gledano, po međunarodnom pravu, obavezujuće, to je retoričko pitanje, koje u ovako politički komplikovanim situacijama, ne treba ni da bude od krucijalnog značaja, ako se za cilj ima olakšan pristup pravdi onih koji žive u pravno nesigurnim okolnostima.

Razmatrajući postojeće modele i mogućnosti predlažemo nekoliko pristupa koji bi potencijalno mogli dovesti do faktičkog sprovodenja člana 1 Ohriskog sporazuma u delu koji se odnosi na međusobno priznanje ostalih kosovskih dokumenata u Republici Srbiji.⁷⁷

Pristup 1: Postizanje usmenog ili pismenog dogovora u okviru dijaloga pod okriljem EU da vlade pripreme *uputstvo* za pojedinačna nadležna ministarstva (prioritetno Ministarstvo državne uprave i lokalne uprave, Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i sl.) da, u sklopu svojih nadležnosti, izdaju *smernice* o načinu priznavanja/prihvatanja dokumenata izdatih od strane kosovskih organa vlasti i institucija.

Ako bismo uzeli primer priznanja/prihvatanja kosovskih univerzitetskih diploma u Republici Srbiji, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja pripremilo bi opšti akt kojim bi se pri samom ministarstvu ili pri Agenciji za kvalifikacije osnovala komisija za priznanje kosovskih diploma.

76 Npr. Turski deo Kipra nije međunarodno priznat kao država (osim od strane Turske i još par država), pa se diplome sa visokoškolskim ustanovama s te teritorije (osim u Turkoj) različito priznaju u svetu. Slično tome, teritorija Tajvana nije međunarodno priznata kao država, pa stanovnici Tajvana, da bi putovali u Kinu moraju posedovati poseban dokument kako bi ušli na teritoriju Kine.

77 Modeli nisu u potpunosti razrađeni nego predstavljaju početne pozicije odakle bi strane u dijalogu mogle da počnu nakon odluke da se zaista počne sa implementacijom.

Procedura bi bila naknadno razrađena, ali bi iz prakse priznanja drugih diploma to podrazumevalo da uz original diplome ili overene kopije, lice koje zahteva priznanje popuni namenjeni obrazac zahteva, priloži ovlašćeni prevod na srpski jezik i eventualno dodatna dokumenta koja verifikuju dokument čije se priznanje traži. Jednom priznat dokument, važio bi neograničeno za potrebe primene u sistemu Republike Srbije.

Pristup 2: Zvanična primena načela reciprociteta u pogledu priznanja dokumenata. Obe vlade ili parlamenti mogli bi usvojiti akta kojima bi se dokumenta ova entiteta međusobno priznavała uz poštovanje pravila reciprociteta, po istom modelu koji koristi jedan entitet.

Ovo bi podrazumevalo priznanje kroz praksu, pa bi organi uprave i pravosuđa na teritoriji Republike Srbije prihvatali u svojim postupcima/sporovima izvode iz matičnih knjiga, rešenja organa uprave, listove nepokretnosti, a isto bi radila i druga strana. Ovim bi se, bez davanja konkretnih instrukcija, a bazirano na praksi koja bi se vremenom gradila, na sveobuhvatan način rešilo pitanje priznanja dokumenata.

Pristup 3: Osnivanje posebne mešovite komisije pri institucijama Evropske unije koje faciliteraju dijalog Beograda i Prištine, čiji bi mandat za međusobno priznanje dokumenata, budući da proizilazi iz Sporazuma.

Na zahtev stranke (koji bi mogao da bude i u elektronskoj formi) Komisija bi zaprimala dokumenta čije je priznanje sporno u jednom od sistema, vršila uvid i verifikaciju istog i potom izdala dokument o validnosti koji bi mogao da se koristi u drugom sistemu.

Pristup 4: Priznanje dokumenata po modelu iz Haške konvencije o priznanju javnih isprava. Haška konvencija o priznanju javnih isprava uspostavlja pojednostavljen proces legalizacije dokumenata između strana ugovornica. Iskoristiti činjenicu da su obe strane potpisale pomenutu konvenciju. Korišćenje modela iz Konvencije omogućio bi osnov za međusobno priznavanje dokumenata, pre/bez de jure priznanja.

7. Zaključak i preporuke

Pored toga što pristup pravdi nije bio u potpunosti omogućen ni tokom trajanja integracije pravosuđa na Kosovu, izlaskom Srba iz institucija situacija na ovom polju višestruko se pogoršala. Nerešena pitanja poput, nedostatka javnih beležnika ili izvršitelja iz srpske zajednice, opstaju, ali u ovakvoj izmenjenoj situaciji predstavljaju samo jedan od niz pravnih praznina i propusta kojima su građani izloženi. Sa druge strane, Srbija je samoinicijativno, u zakonski neuređenom okviru u pogledu sedišta i područjima sudova i tužilaštava na teritoriji AP Kosovo i Metohija, prenela nadležnost na sudove u Leskovcu kako bi osigurala rešavanje određenih predmeta čija je izvršnost moguća u Srbiji (bez teritorije Kosova, nad kojom nema de facto kontrolu ni sredstva izvršenja), ali i sa nedavnjim razvojem situacije stavila ostale vršioce pravosudnih funkcija u diskriminatoran položaj u odnosu na kolege koje su bile integrisane u kosovski sistem.

Iako i sudovi u kosovskom, uprkos kolektivnim ostavkama, i oni nadležni u srpskom sistemu, svoj posao rade savesno i u skladu sa okolnostima efikasno, usled nemogućnosti međusobnog priznanja i prihvatanja odluka i dokumenata koje izdaje jedan ili drugi sistem, građani trpe posledice i nisu u mogućnosti da ostvare svoja puna prava bez odluka pred oba suda. Oni, takođe, snose velike troškove ne samo za vođenje ovih postupaka, već i za prikupljanje dokumentacije koja nije centralizovana. U nastavku nudimo nekoliko opštih preporuka za unapređenje pristupa pravdi u načelu.

7.1. Preporuke za nastavak dijaloga Beograda i Prištine

- 1) Hitno pokrenuti Zajednički komitet, kojim predsedava EU, za praćenje sprovođenja Sporazuma o putu ka normalizaciji između Beograda i Prištine (dalje: Sporazum), zarad transparentnosti u primeni ovog i prethodno postignutih sporazuma i redovnog izveštavanja javnosti o realnom napretku i preprekama za isti i razviti indikatore merenja napretka;
- 2) Kako su se strane saglasile da Sporazum i Aneks za implementaciju postanu savstveni delovi odgovarajućih procesa pridruživanja Srbije, odnosno Kosova EU, Savet EU da što pre doneće odluku povodom prihvatanja predloga Evropske Komisije da se revidira pregovaračka pozicija za Poglavlje 35. EU i Srbija da pripreme akcioni plan / mapu puta za postizanje novih prelaznih merila iz Poglavlja 35. Agenda Specijalne grupe za normalizaciju Kosova, podjednako treba da odražava nove obaveze Kosova koje proizilaze iz Sporazuma i ovog Aneksa, takođe sa merljivim indikatorima;
- 3) Što pre osmislići mehanizam / komisiju za međusobno priznanje dokumenata, koji proizilazi kao obaveza iz Sporazuma, a čiji rad je ključan za obezbeđivanje pristupa pravdi građanima koji žive na teritoriji Kosova. Ovaj mehanizam je ključan za bržu primenu relevantnih delimično ili potpuno neprimenjenih povezanih sporazuma, poput Sporazuma o matičnim knjigama, Sporazuma o katastru i Sporazuma o univerzitetskim diplomama, ali i preveniranje vođenja paralelnih postupaka pred srpskim i kosovskim pravosuđem usled trenutne nemogućnosti priznanja relevantne dokumentacije iz drugog sistema (npr. odluka sudova, ostavinskih rešenja, javno-beležničkih i izvršiteljskih isprava) i omogućavanje pravosudne saradnje.

7.2. Preporuke za pristup pravdi

1. Obezbediti uslove za povratak nosilaca pravosudnih funkcija u kosovski pravosudni sistem, kao i policijskih službenika. Voditi računa da i druge pravne profesije na Kosovu reflektuju etnički sastav sredina u kojima posluju, uključujući službenike besplatne pravne pomoći, advokate, javne beležnike i izvršitelje, kako bi građani imali više poverenja u institucije kojima se obraćaju;
2. Napraviti integrisane mape službi Republike Srbije na teritoriji Kosova, koje su i dalje nadležne za primenu prava i odluka sudova u Republici Srbiji (službe besplatne pravne pomoći, centara za socijalni rad i slično), kao i mapu matičnih službi na teritoriji Srbije koje čuvaju podatke o građanima sa teritorije Autonomne pokrajine Kosovo i Metohiji;
3. Reflektovati realno stanje po pogledu sedišta područja sudova i javnih tužilaštava na Kosovu, prilikom izrade novog Zakona o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštava.

Tabele

Tabela 1: Sporazum o pravosuđu

1. Na pravosudne institucije će se primenjivati kosovski zakoni u skladu sa Prvim sporazumom.
2. Postojaće jedan Osnovni sud i jedno Osnovno tužilaštvo za region Mitrovice.
3. Osnovni sud u Mitrovici će se nalaziti u više objekata.
4. Postojaće četiri ogranka Osnovnog suda u Mitrovici u regionu Mitrovice (Zubin Potok, Leposavić, Srbica, Vučitrn).
5. Najveći deo predmeta koji potiču iz opština u kojima se ogranci nalaze, sudiće se u ovim ograncima, u skladu sa zakonom.
6. Na Kosovu, predsednik osnovnog suda odlučuje o raspodeli predmeta.
7. Raspodela predmeta tužiocima se zasniva na stručnosti, specijalizaciji, ličnom iskustvu i poznавању lokalне средине, u skladu sa kosovskim zakonom.
8. U najvećem broju predmeta u osnovnom суду суди судija pojedinac, u skladu sa kosovskim zakonom.
9. Obe strane će biti zastupljene u svim objektima Osnovnog suda u Mitrovici, Osnovnog tužilaštva i Odeljenju Apelacionog suda u Mitrovici.
10. U delu Osnovnog suda u Mitrovici koji se nalazi u Severnoj Mitrovici većinu će činiti Srbi sa Kosova.
11. Deo Osnovnog suda u Mitrovici koji se nalazi u Severnoj Mitrovici, će se sastojati od:
Odeljenja Apelacionog suda u Mitrovici, koje će činiti 5 sudija iz redova kosovskih Srba i 2 sudija iz redova kosovskih Albanaca,
Odeljenja za teška krivična dela za ceo region Mitrovice, koje će činiti 4 sudije iz redova kosovskih Srba i 4 sudije iz redova kosovskih Albanaca,
Dela opštег odeljenja za suđenje za sva krivična dela za Severnu Mitrovicu, Južnu Mitrovicu i Zvečan.
12. Drugi deo Osnovnog suda u Mitrovici koji se nalazi u Južnoj Mitrovici, će se sastojati od:
Odeljenja za maloletnike za ceo region Mitrovice,
Dela opštег odeljenja za suđenje u parničnim postupcima, po neospornim zahtevima, za prekršaje za Severnu Mitrovicu, Južnu Mitrovicu i Zvečan.
Ovaj deo će se nalaziti u Južnoj Mitrovici u zgradи takozvane „Jugobanke“, ili nekoj drugoj zgradi prema dogовору две strane.
13. Predsednik Osnovnog suda u Mitrovici je kosovski Srbin iz severnog dela Kosova.

14. Glavni tužilac Osnovnog tužilaštva u Mitrovici je kosovski Albanac. Prostorije se nalaze u Administrativnoj kancelariji Severne Mitrovice (MNAO), u Bošnjačkoj Mahali ili nekoj drugoj zgradi, prema dogovoru dve strane.

15. Kosovski Srbin će biti rukovodilac Odeljenja Apelacionog suda sa sedištem u Severnoj Mitrovici. Potpredsednik Apelacionog suda će biti kosovski Srbin u Prištini.

Zaključci EU posrednika o pravosuđu

A. Strane su potvrdile spisak sudija, tužilaca i administrativnog osoblja za integraciju, i prosledile ga 17. oktobra 2016. godine.

B. Strane su se saglasile o principima u vezi sa Odeljenjem Apelacionog suda, kao što je predviđeno tačkom 10. Prvog sporazuma. Ovi principi će biti sadržani u aneksu uredbe o organizaciji sudova, koju će usvojiti nadležne vlasti Kosova i koja će stupiti na snagu najkasnije 7. decembra 2016. godine.

C. Kosovo će najkasnije do 7. decembra pisanim putem obavestiti Evropsku službu za spoljne poslove o konačnom rezultatu postupka integracije administrativnog osoblja.

D. Srbija će pisanim putem obavestiti Evropsku službu za spoljne poslove najkasnije do 9. decembra 2016. godine, o prestanku radnog odnosa u srpskim organima sudija, tužilaca i administrativnog osoblja koji su kandidati za integraciju, i o prestanku isplate dohodata, u skladu sa relevantnim propisima. Ovo će biti konačno i stupaće na snagu 10. januara 2017. godine. Imena sudija, tužilaca i administrativnog osoblja će biti priložena uz prepisku.

E. Sudski savet Kosova će najkasnije do 9. decembra 2016. godine zvanično obavestiti sve nadležne vlasti Kosova o Zaključcima o dokumentu validity appeal od jula 2013. godine, uključujući i predmete po kojima se postupa do 9. decembra 2016. godine u skladu sa zaključcima o mirovanju novih predmeta.

F. Strane su se složile da ove sudije, tužioc i administrativno osoblje budu imenovani na dan 10. januara 2017. godine, i time integrисани u pravosuđe Kosova.

G. Strane su se složile o naknadnim koracima koji slede:

G.1. Rok oglasa za mesto predsednika Osnovnog suda će isteći 11. januara 2017. godine u 18:00 časova. Sve sudije Odeljenja Apelacionog suda će se sastati 11. januara 2017. godine u 10:00 časova u prostorijama Osnovnog suda u Mitrovici uz posredovanje EULEX-a kako bi održali konzultacije u vezi sa predlogom za rukovodioca Odeljenja Apelacionog suda.

G.2. Kosovski Srbin sa će biti imenovan za predsednika Osnovnog suda u Mitrovici 13. Januara 2016. godine. Kosovski Srbin koji će istog dana biti imenovan za rukovodioca Odeljenja Apelacionog suda nakon što u Prištini bude održan sastanak kolegijuma Apelacionog suda.

G.3. Strane su se složile da će prostorije Osnovnog suda u Mitrovici i Tužilaštva u Mitrovici biti stavljene na raspolaganje integrisanom osoblju istovremeno kad i njihovim kolegama iz pravosuđa u region Mitrovice, na dan 16. januara 2017. godine, nakon što prostorije budu dovedene u potpuno operativno stanje.

Tabela 2: Sporazum o matičnim knjigama

1. Strane će zajednički uložiti sve napore radi uspostavljanja u potpunosti pouzdanih matičnih knjiga na Kosovu.
2. Tripartitna „zajednička komisija“, koju čine stručnjaci iz oblasti matičnih knjiga obeju strana, i EULEKS-a koji će biti na mestu predsedavajućeg, biće oformljena radi utvrđivanja praznina u originalnim matičnim knjigama, koje nedostaju, iz perioda pre 1999. godine.
3. EULEKS će overiti kopije svih originalnih matičnih knjiga građana sa Kosova, po opštinama, po potrebi uz konsultacije sa stručnjacima obeju strana. EULEKS će obraditi overene kopije s ciljem uspostavljanja u potpunosti pouzdanih matičnih knjiga na Kosovu.
4. Na zahtev, EULEKS će biti spreman da dostavi konkretnе informacije sa Kosova.

Tabela 3: Sporazum o katastru

1. Radi zaštite prava lica sa legitimnim imovinskim zahtevima, strane će zajednički uložiti sve napore kako bi se na Kosovu uspostavio potpuno pouzdani katalog.
2. Tripartitna grupa za sprovođenje, koju čine katastarski stručnjaci obeju strana i kojom predsedava EU, nadgledaće rad stručne agencije (koju će odabrati EU nakon konsultacija sa obema stranama), a čija će uloga biti da utvrdi praznine u originalnoj katastarskoj evidenciji iz perioda pre 1999. godine.
3. Specijalni predstavnik EU dobiće skenirane kopije celokupne originalne katastarske evidencije iz perioda pre 1999. godine koja je uklonjena sa Kosova. Na zahtev, Specijalni predstavnik EU dostaviće konkretnе informacije sa Kosova.
4. Stručna agencija pomenuta u tački 2. uporediće sve kopije originalne katastarske evidencije o privatnoj svojini¹ iz perioda pre 1999. godine sa rekonstruisanim katalogom Kosova. Tripartitna grupa za sprovođenje preneće na mehanizam za rešavanje sporova na Kosovu one slučajeve u kojima se na osnovu poređenja utvrdi da evidencije nisu istovetne. Ovaj mehanizam doneće konačnu odluku o tome koji je katastarski zapis tačan.
5. Prvostepeni mehanizam za rešavanje sporova predstavljaće Komisija sastavljena od međunarodnih stručnjaka i stručnjaka za katalog i imovinu sa Kosova. Većinu stručnjaka imenovaće Specijalni predstavnik EU, uzimajući u obzir interes svih zainteresovanih zajednica.
6. Vrhovni sud Kosova će postupati kao drugostepeno, žalbeno telo ovog mehanizma. Odluke Vrhovnog suda Kosova donosiće sudske veće u kome će međunarodne sudije imati većinu, a one će biti konačne, izvršne i neće moći da budu osporavane.
7. O odlukama napred navedenog mehanizma za rešavanje sporova biće obavešteni svi zainteresovani činioci. Katastarska agencija Kosova sprovodiće konačne odluke napred navedenog mehanizma za rešavanje sporova tako što će unositi neophodne promene u kosovski katalog.
8. Tripartitna grupa za sprovođenje nadgledaće brzu realizaciju i funkcionišanje gore navedenog aranžmana i redovno će Dijalog izveštavati o napretku.

Tabela 4: Sporazum o univerzitetskim diplomama

1. Na osnovu Operativnih zaključaka od 2. jula 2011. godine o prihvatanju univerzitetskih diploma, strane su se dogovorile da zamole Evropsku asocijaciju univerziteta da overi univerzitske diplome koje izdaju univerziteti svake strane kako bi ih druga strana koristila radi daljeg obrazovanja i ili zapošljavanja u javnom sektoru.
2. Nakon provere da li su univerzitske diplome izdate od strane ovlašćenih institucija u skladu s najboljom evropskom praksom, overu će vršiti Komitet evropskih akademskih stručnjaka, koji je osnovala Evropska asocijacija univerziteta.
3. Uz diplome će biti priloženi dodaci i prepisi ocena u formatu u kakovu su podneti tokom dijaloga, a dati u prilogu ovih zaključaka. Organi svake od strana odlučiće koji od dokumenata su validni za ovaj proces, pod uslovom da je rezultat prihvatanje kvalifikacija prikazanih diplomom.
4. EU će uložiti sve napore da obezbedi sprovođenje gore pomenutih zaključaka od 1. januara 2012. godine.

Zaključci o uzajamnom priznavanju diploma na osnovu prvobitnih sporazuma iz 2011. godine

1. Imajući u vidu ograničeni napredak u sprovođenju Sporazuma o uzajamnom priznavanju diploma iz 2011. godine, strane su saglasne da obnove napore i nadovežu se na to iskustvo kako bi prevaziše izazove i pojednostavile proces.
2. Strane se slažu da sporazum o diplomama primene nakon što EAU izda sertifikat. Priznavanje će biti podeljeno na profesionalno i akademsko. Profesionalno priznavanje će sprovoditi nadležni državni organi svake strane, najkasnije u roku od 90 dana nakon prijema zahteva i sa maksimalnom naknadom od 50 evra ili u ekvivalentnom iznosu. Profesionalno priznavanje će se smatrati dovoljnim za mogućnost zapošljavanja, uključujući i u državnim organima. Akademsko priznavanje će biti potrebno samo za nastavak studija; postupci će zavisiti od pojedinačnih visokoškolskih ustanova i imati ukupni rok od pet meseci.
3. Strane će priznati sve prethodno pribavljenе sertifikate EAU, a diplome koje je overila EAU mogu se podneti direktno radi priznavanja. Svako prethodno priznavanje diploma smatraće se važećim. Partner za sprovođenje će stranama dostaviti informacije o prirodi zahteva podnosioca (profesionalno ili akademsko priznavanje) u maksimalnom roku od dva meseca. Pored toga, strane se slažu da razmene sve relevantne informacije o potrebnim procedurama, uključujući i visinu naknade, do kraja februara 2016. godine.
4. Sporazum o diplomama i ovi zaključci primenjuju se samo na sve akreditovane visokoškolske ustanove i programe relevantnih tela svake od strana, Beograda i Prištine. Strane će razmeniti spisak akreditovanih visokoškolskih ustanova do kraja februara 2016. godine.

5. Strane su saglasne da se ovaj postupak odnosi na sledeće nivoe studija: osnovne, master i doktorske. Strane se takođe slažu da priznaju diplome osnovnog, srednjeg, stručnog obrazovanja, i peti stepen stručne spreme prema Evropskom okviru kvalifikacija (EOK), čiji će modaliteti realizacije biti razmatrani na sledećem sastanku.
6. Na osnovu gore navedenog, strane se slažu da započnu drugu fazu prvobitnog projekta.
7. EU će formirati tripartitnu implementacionu grupu do kraja februara 2016. godine radi praćenja sprovođenja ovih sporazuma i zaključaka.
8. Obe strane će nastaviti sa istovremenim sprovođenjem Sporazuma o uzajamnom priznavanju diploma 1. marta 2016. godine.

Tabela 5: Zbirni izveštaj o broju primljenih predmeta po materiji, broju rešenih predmeta i broju nerešenih predmeta po materijama na dan 29. februar 2024. godine

MATERIJA	PRIMLJENO	REŠENO	NEREŠENO
P	194	190	4
P1	638	637	1
P2	93	90	3
PL	1	1	/
PRR	1	1	/
I	1015	1011	4
IV	2332	2332	/
IOI	107	107	/
INK	3	3	/
IPV I	1	1	/
IPV IV	8	8	/
O	616	596	20
R1	1	1	/
R2	2	2	/
R3	6	6	/
UKUPNO	5018	4979	39

СИР – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
341.217.02(4-672EU:497.11)
347.97/.99(497.115)
341.24(497.115)
342.7(497.115)

СПРЕМО, Јована, 1990-

Normalizacija odnosa Beograda i Prištine i pristup pravdi : ostvarivanje prava građana pred pravosudnim institucijama u skladu sa dogovorenim sporazumima i pitanje međusobnog priznanja dokumenata / [Jovana Spremo i Dragiša Čalić] ; [prevod Marija Maljan]. - Beograd : Komitet pravnika za ljudska prava - YUCOM, 2024 ([Beograd] : Dosije studio). - 33, 33 str. : tabele ; 17 x 23 cm “Izveštaj Normalizacija odnosa Beograda i Prištine i pristup pravdi - Ostvarivanje prava građana pred pravosudnim institucijama i priznanje dokumenata priedio je YUCOM u okviru projekta “Access to justice pertaining to the Belgrade – Pristina dialogue under the EU negotiation framework”, koji se implementira uz podršku Instituta za mirne promene (PCI). Stavovi i nalazi iz ovog izveštaja su isključivo odgovornost YUCOM-a i ne predstavljaju Instituta za mirne promene (PCI)... --> kolofon. - Tekst štampan u međusobno obrnutim smerovima. - Nasl. str. prištampanog engl. prevoda: Normalization of relations between Belgrade and Pristina and access to justice : exercising Citizens' Rights before Judicial Institutions in accordance with Established Agreements and the Issue of Mutual Recognition of Documents.

- Тираž 200. - Напомене и bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-82222-22-4

1. Ђалић, Драгиша, 1979- [аутор]

а) Европска унија -- Придруживање -- Србија б) Правосуђе -- Косово и Метохија
в) Људска права -- Међународна заштита -- Косово и Метохија

COBISS.SR-ID 142251785